

Alvydas Aleksandravičius

Viešosios paramos nauda ir išlaidos kuriant naujas darbo vietas Lietuvos ūkyje

El. paštas: aleksandravicius@gmail.com

Tel.: 861434220

Pranešimo turinys

1. Tyrimo metodika
2. ES paramos poveikio užimtumui ir naujų darbo vietų kūrimui Lietuvos BPD įgyvendinimo laikotarpiu 2004-2006 m. vertinimas
3. ES strategija 2020 bei užimtumas ir naujų darbo vietų kūrimas
4. Išvados ir pasiūlymas

Tyrimo tikslas

- Įvertinti Lietuvos strateginio planavimo dokumentuose numatytų viešosios politikos priemonių reikšmingumą naujų darbo vietų kūrimui ir vystymui pagal darnumo ir subalansuotumo kriterijus

Tyrimo metodika

Siekiant įvertinti Lietuvos SP dokumentuose numatytų viešosios politikos priemonių reikšmingumą darbo vietų kūrimui Lietuvos ūkyje buvo išanalizuoti šie strateginio planavimo dokumentai:

- Valstybės ilgalaikės raidos strategija;
- Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa;
- Nacionalinė darnaus vystymosi strategija;
- Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikė strategija;
- Lietuvos Bendrojo programavimo dokumentas 2004-2006 m.
- Regioninės politikos iki 2013 m. strategija;
- Lietuvos 2007-2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti ir ją lydinčios Žmogiškųjų išteklių plėtros, Ekonomikos augimo, Sanglaudos skatinimo veiksmų programos;
- Nacionalinė 2007–2013 metų kaimo plėtros programa.

Sukurty darbo vietų skaičius bei jų kaina pagal Lietuvos 2004-2006 m. BPD investicijų tipus

ES paramos pagal Lietuvos 2004-2006 m. BPD investicijų tipas		Papildomų laikinų ir nuolatinių darbo vietų skaičius 2008 m. laikotarpio pabaigai		Papildomos darbo vietos sukūrimo kaina (įvertinta pagal 2007 m. laikotarpio pabaigos duomenis), lt		Pasiektas įsisavinimo slenkstis
		Iš viso	Nuolatinių	Darbo vietos kaina	Nuolatinės darbo vietos kaina	
1.	Fizinis kapitalas	5 447	2 784	121 932	238 562	>50
2.	Infrastruktūra	14513	7 384	116 169	228 305	>75
3.	Žmogiškasis kapitalas	6 814	2 935	104 361	242 304	>50
Iš viso		26 773	13 103	114 336	233 620	>50

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal ES struktūrinių fondų paramos poveikio užimtumui įgyvendinant Lietuvos 2004-2006 m. BPD ataskaitą 2008 m.

Sukurty darbo vietų skaičius bei jų kaina pagal Lietuvos 2004-2006 m. BPD prioritetus

ES paramos pagal Lietuvos 2004-2006 m. BPD prioritetai		Papildomų laikinų ir nuolatinių darbo vietų skaičius 2008 m. laikotarpio pabaigai		Papildomos darbo vietos sukūrimo kaina (įvertinta pagal 2007 m. laikotarpio pabaigos duomenis), lt		Pasiektas įsisavinimo slenkstis
		Iš viso	Nuolatinių	Darbo vietos kaina	Nuolatinės darbo vietos kaina	
1.	Socialinės ir ekonominės i-ktūros plėtra	10 054	5 501	119 187	217 841	>75
2.	Žmogiškųjų išteklių plėtra	5 596	2 332	101 079	242 548	>50
3.	Gamybos sektoriaus plėtra	6 508	3 076	118 011	249 702	>50
4.	Kaimo plėtra ir žuvininkystė	3 831	1 811	113 947	241 073	>50
5.	Techninė parama	785	384	118 139	241 491	>50
Iš viso		26 773	13 103	114 336	233 620	>50

Sukurty darbo vietų skaičius bei jų kaina pagal Lietuvos 2004-2006 m BPD 4 prioriteto „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ priemones

Lietuvos 2004-2006 m. BPD 4 prioriteto „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ priemonės		Papildomų laikinų ir nuolatinių darbo vietų skaičius 2008 m. laikotarpio pabaigai		Papildomos darbo vietos sukūrimo kaina (įvertinta pagal 2007 m. laikotarpio pabaigos duomenis), Lt		Pasiektas įsisavinimo slenkstis
		Iš viso	Nuolatinių	Bendra darbo vietos kaina	Nuolatinės darbo vietos kaina	
4.1	Investicijos į žemės ūkio valdas	1 701	845	119 532	240 727	>50
4.2	Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas	489	489	85 522	243 155	=<25
4.3	Žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas	631	275	105 590	242 182	>75
4.4	Kaimo vietovių pritaikymas ir plėtra	722	373	124 631	241 008	>50
4.5	Miškų ūkis	106	61	139 315	241 011	>75
4.6	Leader + pobūdžio priemonė	58	26	107 849	241 989	>25'
4.7	Mokymas	15	6	106 677	241 491	>75
4.8	Veikla, susijusi su žvejybos laivynu	-	-	-	-	=<25
4.9	Vandens išteklių apsauga ir plėtra..., žuvų perdirbimas, rinkodara ir žvejyba	104	47	105 171	233 187	=<25
4.10	Kita veikla (susijusi su žuvininkyste)	5	5	232 921	241 018	=<25

Sukurty darbo vietų skaičius pagal ūkio sektorius įgyvendinant Lietuvos 2004-2006 m. BPD

- statybos sektoriuje (apie 10 tūkst. visų, iš kurių apie 5,6 tūkst. nuolatinių darbo vietų),
- viešojo valdymo ir gynybos (apie 2,5 tūkst. visų, iš jų apie 1,2 tūkst. nuolatinių darbo vietų), švietimo (apie 2,9 tūkst. visų, iš to apie 1,3 tūkst. nuolatinių darbo vietų),
- sveikatos priežiūros ir socialinio darbo (apie 1,3 tūkst. visų, iš jų apie 0,7 tūkst. nuolatinių darbo vietų) sektoriuose;
- žemės ūkio, kaimo plėtros, žuvininkystės srityse apie 3,8 tūkst. visų, iš jų 1,8 nuolatinių darbo vietų

Tyrimo apibendrinimas (1)

1. Remiantis Lietuvos 2004-2006 m. BPD įgyvendinimo ataskaitų vertinimo rezultatais, nustatyta, kad:
  - kuriant visas, o taip pat tik nuolatinės darbo vietas (tvarumo aspektas) mažiausiai efektyvios pagal investicijų tipą buvo investicijos į fizinio įmonių kapitalo formavimą,
  - pagal Lietuvos BPD prioritetus mažiausiai efektyvios investicijos buvo į socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtrą, o vertinant nuolatinių darbo vietų sukūrimo kainą - į gamybos sektoriaus plėtrą
  - pagal ūkio sektorius mažiausiai efektyvios investicijos buvo į sveikatos priežiūros ir socialinio darbo sektorius.
2. Vertinant sukurtų darbo vietų skaičius bei jų kaina pagal Lietuvos BPD 4 prioriteto „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ priemones nustatyta, kad mažiausiai efektyvios investicijos buvo į veiklas susijusias su žvejyba bei miškų ūkį.

Tyrimo apibendrinimas (2)

3. Kadangi vertinimas apėmė Lietuvos BPD įgyvendinimo laikotarpį iki 2008 m. pabaigos, nėra aiškus dalies sukurtų nuolatinių darbo vietų tvarumas pasibaigus minimaliam 5 metų įsipareigojimui išsaugoti sukurtas darbo vietas.
4. ES finansuojant naujų gamybos objektų statybą, teikiant tiesioginę paramą verslo įmonėms bei verslą pradedantiems fiziniams asmenims buvo kuriamos naujos vietos, tačiau net ir esant tuomet gana palankioms makroekonominėms sąlygoms, viešoji parama paskatino stiprų privačių investicijų išstūmimo efektą bei galėjo sąlygoti naujų darbo vietų sukūrimo kainos padidėjimą

Tyrimo apibendrinimas (3)

5. Vertinant trumpuoju laikotarpiu (kuriant darbo vietas) Lietuvoje efektyvesnės pasirodė investicijos į žmogiškąjį kapitalą bei fizinės infrastruktūros kūrimą. Tikėtina, kad šių priemonių įgyvendinimas ne tik įtraukė į darbo rinką naujus darbuotojus, bet ir kuria naujas darbo vietas mokymo, konsultavimo ir su tuo susijusių paslaugų sektoriuose.

Nacionalinių ir ES paramos strategijų, programų reikšmingumo darniam ir subalansuotam darbo vietų kūrimui bei vystymui kaimiškuose regionuose 2000-2012 m. laikotarpiu, kokybinis vertinimas (1)

Strateginio planavimo dokumento pavadinimas	Reikšmingumo vertinimas		
	Darnumo kriterijai	Subalansuotumo kriterijai	Bendras integruotas vertinimas
Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa	++	+	+
Nacionalinė darnaus vystymosi strategija	+++	++	++
Valstybės ilgalaikės raidos strategiją (iki 2015 m.)	++	+	+
Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikė strategija	++	+	+
Lietuvos regioninės politikos iki 2013 m. strategija.	++	++	+
Nacionalinė jaunimo verslumo skatinimo programa 2007-2012 m.	++	+	+
Nacionalinis užimtumo veiksmų planas, 2004 m.	+	+	+
Užimtumo skatinimo programa (2001–2004 m.).	+	+	+

Nacionalinių ir ES paramos strategijų, programų reikšmingumo darniam ir subalansuotam darbo vietų kūrimui bei vystymui kaimiškuose regionuose 2000-2012 m. laikotarpiu, kokybinis vertinimas (2)

Strateginio planavimo dokumento pavadinimas	Reikšmingumo vertinimas		
	Darnumo kriterijai	Subalansuotumo kriterijai	Bendras integruotas vertinimas
Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija	++	++	++
Ekonomikos augimo veiksmų programa 2007-2013 m.	++	++	++
Sanglaudos skatinimo veiksmų programa 2007-2013 m.	+++	++	+++
Žmogiškųjų plėtros išteklių veiksmų programa 2007-2013 m.	++	++	++
Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. strategija ir programa	+++	++	+++
Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 m. nacionalinis planas	++	+	++
SAPARD programa 2000 – 2006 m.	++	+	++
Bendrojo programavimo dokumentas (BPD) 2004 – 2006.	++	+	++

1 pav. Užimtumas ES, nacionalinių, regioninių strategijų kontekste

LISABONOS SRATEGIJA IKI 2010 M.

Užimtumo didinimas buvo kaip vienas kertinių Lisabonos strategijos prioritetų:

2010 m. ES užimtumo lygis turėjo pasiekti 70%

Rezultatai:

- 2008 m. ES užimtumo lygis siekė 66% (2000 m.- 62%);
- 2000-2008 m. laikotarpiu buvo sukurta daugiau kaip 18 mln. naujų darbo vietų;
- 2009 m. finansų krizė nušlavė iki tol padarytą pažangą - 10 % (23 mln.) aktyvių žmonių ES šalyse neturi darbo, 21% jaunimo nedarbas;
- Situaciją blogina ES šalių viešųjų finansų krizė – biudžeto deficitas vidutiniškai ES išaugo iki 7 % BVP, o valstybės skola viršija 80 % BVP.

ES STRATEGIJA 2020

Šioje strategijoje iškelti trys vienas kitą papildantys prioritetai:

- 1) pažangus augimas: žiniomis ir inovacijomis pagrįsto ūkio vystymas.
- 2) tvarus augimas: tausiau išteklius naudojančio, ekologiškesnio ir konkurencingesnio ūkio skatinimas.
- 3) **integracinis augimas: didelio užimtumo ūkio, kuriame užtikrinta socialinė ir teritorinė sanglauda, skatinimas (75 % 20–64 amžiaus žmonių turėtų dirbti)**

ES BŽŪP IR ES STRATEGIJA 2020

ES BŽŪP politikos priemonės turės prisidėti prie užimtumo didinimo šiais būdais:

- toliau restruktūrizuoti žemės ūkį, ypač naujosiose ES valstybėse narėse;
- skatinti pusiau natūrinius ūkius į rinką ir padidinti pajamas (kas itin svarbu naujose ES valstybėse narėse);
- ūkininkavimo ir kitų kaimo verslų diversifikavimas turi skatinti augimą ir užimtumą kaimo vietovėse;
- stiprinti ūkininkų ir kitų kaimo gyventojų verslumą, o tai itin svarbu plėtojant dinamišką ir ilgalaikį verslą;
- skatinti keistis gera patirtimi, patarimais verslo planavimo ir rizikos valdymo klausimais

ES BŽŪP IR ES STRATEGIJA 2020

ES BŽŪP politikos priemonės turi padėti prie užimtumo didinimo šiais būdais:

- plėtoti mikroverslą ir tradicinius įgūdžius;
- padėti sudaryti sąlygas vaikų priežiūrai, nes tokių paslaugų trūkumas kaimo vietovėse gali trukdyti moterims sugrįžti į darbo rinką;
- remti bendras iniciatyvas (daugelyje kaimo vietovių bendruomenės yra įgyvendinusios iniciatyvas, skirtų aukštos kokybės regioniniams produktams gaminti ir parduoti);

Išvados (1)

1. Daugelio nacionalinių strateginio planavimo dokumentų prioritetai ir priemonės orientuoti į bendrą ekonominį augimą, tačiau siekiant išlaikyti pusiausvyrą tarp socialinių ir ekonominių vystymosi elementų, ne mažiau svarbūs yra teritorinės sanglaudos ir darnaus vystymosi tikslai, akcentuoti 2007-2013 metų Sanglaudos skatinimo veiksmų programoje bei Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje.

Išvados (2)

2. 2007-2013 m. nacionalinių strateginių planavimo dokumentų prioritetai orientuoti į naujovių diegimą bei investicijų į žinias skatinimą, tačiau kyla nemažai abejonių dėl tokių investicijų efektyvumo, jei jomis naudosis tik valstybinės įstaigos. Strateginių dokumentų prioritetuose ir priemonėse trūksta socialinių partnerių platesnio įtraukimo, ypač siekiant kaimo vietovėse skatinti užimtumą bei ekonominį aktyvumą, o taip pat aiškesnių darnumo bei subalansuotumo kriterijų apibrėžiant ES ir nacionalinę paramą naujų darbo vietų kūrimui kaimo regionuose

Išvados (3)

- Rengiant kaimiškųjų regionų gyventojų ekonominio aktyvumo ir užimtumo didinimo programas turi būti, visų pirma, siekiama esminių permainų kaimo vietovių socialinės bei ekonominės plėtros srityse, kaimo žmonių elgsenoje bei užtikrinti kuriamų naujų darbo vietų tvarumą, todėl svarbu atsižvelgti į jau įgyvendinamų ES ir nacionalinių strateginių dokumentų trūkumus bei susiklosčiusią situaciją išorinėje aplinkoje.

Išvados (4)

- Be pastebimų trūkumų strateginių planavimo dokumentų prioritetuose, būtina įvertinti ir šiuo metu dėl atskirų ES šalių neūkiškumo susiklosčiusią nepalankią išorinę aplinką bendram ekonominiam augimui, nes užimtumas ir ekonominis aktyvumas dėl savo dinamiškumo bei spontaniškumo gali tapti sunkiai kontroliuojamas net ir parengus tobulą strategiją.
- Svarbu, kad pagal numatytus ES strateginio planavimo dokumentų prioritetus, būtų palikta laisvė ES šalių narių institucijoms pačioms spręsti, kokios įgyvendinamos ES paramos priemonės turės didžiausią įtaką ir poveikį kaimo vietovių gyventojų užimtumui ir ekonominiam aktyvumui.

Išvados (5)

- Nors subalansuotas ir darnus darbo vietų kūrimas ir vystymas kaimiškuose regionuose yra pakankamai grindžiamas Europos Sąjungos ir Lietuvos kaimo bei regioninės plėtros strateginėmis nuostatomis 2014-2020 m. laikotarpiui, tačiau jų taikymui būtina adaptacija, t.y. turi būti įvertinama kaimiškųjų regionų situacijos specifika bei turimas kaimiškųjų regionų potencialas.